

**Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»**

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

спеціальність 242 «Туризм»

освітня програма «Туризм»

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ТРз 41
Мацера Марина Костянтинівна

(підпис)

Керівник:
Д.е.н., професор
Матвійчук Людмила Юріївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«19» травня 2023 р.
К.е.н., доцент
Гарант освітньої програми:
Дашук Юлія Євгеніївна

(підпис)

Луцьк – 2023 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність: 242 «Туризм і рекреація»
Освітня програма: «Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мацері Марині Костянтинівні

1. Тема кваліфікаційної роботи «Стан та перспективи розвитку замкового туризму Волинської області»
Керівник роботи: *Матвійчук Людмила Юріївна, д.е.н., професор*
затверджені наказом вищого навчального закладу від «27» грудня 2022 р.
№ 966/01-02
2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи до 01.06.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи *нормативні документи діяльності суб'єктів туристичної діяльності Волинської області, світові та національні стандарти гостинності, наукова література за темою роботи, періодичні видання, Інтернет-ресурси, статистичні дані України, ГО «Асоціація гідів України».*
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
ВСТУП.
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади розвитку замкового туризму регіонів.
РОЗДІЛ 2. Аналіз та оцінка рівня розвитку замкового туризму у Волинській області.
РОЗДІЛ 3. Напрями підвищення рівня розвитку замкового туризму регіону.
ВИСНОВКИ
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
1. Графічне відображення – відсоток категорій відвідувачів Луцького замку

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади розвитку замкового туризму регіонів	Д.е.н., професор Матвійчук Л.Ю.		
РОЗДІЛ 2. Аналіз та оцінка рівня розвитку замкового туризму у Волинській області	Д.е.н., професор Матвійчук Л.Ю.		
РОЗДІЛ 3. Напрями підвищення рівня розвитку замкового туризму регіону	Д.е.н., професор Матвійчук Л.Ю.		
Висновки	Д.е.н., професор Матвійчук Л.Ю.		

7. Дата видачі завдання 15.09.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	до 15.09.2022	
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	до 27.12.2022	
3	<i>Розділ 1. Теоретичні засади розвитку замкового туризму регіонів</i>	до 10.01.2022	
4	<i>Розділ 2. Аналіз та оцінка рівня розвитку замкового туризму у Волинській області</i>	до 15.02.2023	
5	<i>Розділ 3. Напрями підвищення рівня розвитку замкового туризму регіону</i>	до 15.03.2023	
6	<i>Висновки</i>	до 22.04.2023	
7	<i>Формування списку використаних джерел</i>	до 29.04.2023	
8	<i>Формування додатків</i>	до 12.05.2023	
9	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	до 15.05.2023	
10	<i>Нормоконтроль</i>	до 24.05.2023	
11	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	до 26.05.2023	
12	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	до 01.06.2023	

Здобувач вищої освіти

_____ (Мацера М.К.)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Матвійчук Л.Ю.)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Мацера М.К. «Стан та перспективи розвитку замкового туризму Волинської області». Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Туризм» спеціальності 242 «Туризм і рекреація». Луцький національний технічний університет, Луцьк, 2023.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У роботі визначено, що замковий туризм є важливою складовою економіки туризму, яка забезпечує значний внесок у соціально-економічний розвиток різних країн світу. Цей вид туризму базується на пізнанні культурних та історичних пам'яток, традицій та звичаїв різних народів. Розвиток замкового туризму залежить від багатьох чинників, таких як наявність культурних пам'яток, кваліфікованого персоналу, інфраструктури та ефективної маркетингової стратегії. На розвиток замкового туризму в регіонах України сьогодні впливає ряд факторів, які переважно мають деструктивний вплив (військова агресія росії, сучасні соціально-економічні фактори тощо).

Проаналізовано кількість проведених екскурсій для різних категорій туристів в Луцькому та Олицькому замках Волинської області, а також вікову структуру екскурсантів.

Запропоновано напрями розвитку замкового туризму в регіонах України, зокрема сформовано пропозиції для Олики, як туристичної дестинації Волині. SWOT-аналіз засвідчив зручну локалізацію Олицького замку, наявність значної кількості атрактивних об'єктів Олики тощо. Для того, щоб дестинація «Олика» була успішною та розвивалася, необхідно враховувати SMART-передумови та інструменти розвитку замкового туризму – різноманітні методи та прийоми, які використовуються для просування та розвитку культурних туристичних продуктів та послуг.

Ключові слова: замковий туризм, організаційних технологій, індустрія гостинності, якість послуг.

ANNOTATION

Matsera M.K. «The state and prospects of the development of castle tourism in the Volyn region». Manuscript.

Bachelor's qualification thesis of EP «Tourism» specialty 242 «Tourism and recreation». Lutsk National Technical University, Lutsk, 2023.

The bachelor's qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and a list of used sources.

The work determined that castle tourism is an important component of the tourism economy, which provides a significant contribution to the socio-economic development of various countries of the world. This type of tourism is based on learning about cultural and historical monuments, traditions and customs of different peoples. The development of castle tourism depends on many factors, such as the availability of cultural monuments, qualified personnel, infrastructure and an effective marketing strategy. The development of castle tourism in the regions of Ukraine today is influenced by a number of factors that mostly have a destructive effect (military aggression of Russia, modern socio-economic factors, etc.).

The number of guided tours for different categories of tourists in the Lutsk and Olytsk castles of the Volyn region, as well as the age structure of the tourists, was analyzed.

Directions for the development of castle tourism in the regions of Ukraine have been proposed, in particular proposals have been made for Olyka as a tourist destination in Volyn. The SWOT analysis proved the convenient location of Olyka Castle, the presence of a significant number of attractive Olyka objects, etc. In order for the «Olyk» destination to be successful and develop, it is necessary to take into account SMART prerequisites and tools for the development of castle tourism - various methods and techniques used for the promotion and development of cultural tourism products and services.

Keywords: castle tourism, organizational technologies, hospitality industry, service quality

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ РЕГІОНІВ	10
1.1. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку замкового туризму	10
1.2. Чинники впливу на стан та розвиток замкового туризму	16
1.3. Світовий досвід розвитку замкового туризму	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	31
2.1. Методичні підходи дослідження рівня розвитку замкового регіону	31
2.2. Аналіз розвитку замкового туризму регіонів України	35
2.3. Діагностика розвитку замкового туризму Волинської області	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ РЕГІОНУ	50
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми дослідження. Актуальність розвитку замкового туризму в регіоні полягає в його потенціалі для привертання туристів, збагачення культурного спадку і сприянні економічному розвитку. Замки вважаються не тільки історичними пам'ятками, але й привабливими туристичними об'єктами, які пропонують унікальний досвід для відвідувачів. Однією з ключових переваг розвитку замкового туризму є його вплив на місцеву економіку. Відвідування замків зазвичай вимагає витрат на проживання, харчування, подарунки та інші послуги, що створює робочі місця та збільшує доходи місцевих підприємств. Крім того, розвиток замкового туризму сприяє створенню нових робочих місць у галузі туристичного бізнесу, транспорту, екскурсійних послуг та мистецтва. Замки також мають великий культурний потенціал. Вони представляють історичне та архітектурне багатство, що привертає як внутрішніх, так і зовнішніх туристів. Відвідування замків надає можливість пізнати культурну спадщину регіону, вивчати історію та традиції. Крім того, організація культурних подій, виставок, концертів та інших заходів у замках може сприяти збереженню та популяризації місцевої культури.

Розвиток замкового туризму також сприяє підвищенню свідомості про екологічну та історичну цінність замків. Багато замків потребують фінансової підтримки. Додатковою перевагою розвитку замкового туризму в регіоні є збереження та відновлення історичних пам'яток. Замки, часто вимагають значних витрат на реставрацію та підтримку. Розвиток туризму може забезпечити потрібні фінансові ресурси для збереження історичних об'єктів та їх інфраструктури. Це дозволяє підтримувати унікальну архітектуру та історичні деталі замків, зберігаючи їх для майбутніх поколінь.

Крім того, розвиток замкового туризму сприяє розширенню інфраструктури в регіоні. Для задоволення потреб відвідувачів замків, часто потрібні готелі, ресторани, магазини, транспортні мережі та інші послуги. Це стимулює розвиток малого і середнього бізнесу, сприяє створенню робочих

місць і підтримує економічний розвиток в регіоні. Розвиток замкового туризму привертає увагу до регіону з точки зору туристичної привабливості. Це може позитивно позначитися на місцевій іміджеві та привернути більше туристів. Замки, як важливі культурні та історичні пам'ятки, стають об'єктами підвищеного інтересу для відвідувачів з усього світу. Це може привести до збільшення кількості туристів, збільшення доходів від туризму і сприяти загальному розвитку туристичної галузі в регіоні. Отже, розвиток замкового туризму в регіоні є актуальним з точки зору економічного розвитку, збереження культурної спадщини.

Стан вивченості проблеми. Внесок вчених у дослідження розвитку замкового туризму є надзвичайно важливим для розуміння потенціалу цього виду туризму, його впливу на економіку, культурний спадок та сталість. В своїх працях, замковий туризм досліджували такі вчені: Волошин І., Жукова О., Любщева О., Ненько К., Рутинський М., Панкова Є., Стафійчук В. та інші. Незважаючи на напрацювання вчених, додаткових досліджень потребують регіональні аспекти розвитку досліджуваного туризму та формування в них туристичних дестинацій.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є процес пошуку напрямів розвитку замкового туризму регіону.

Предметом дослідження роботи бакалавра є теоретичні та практичні засади дослідження та пошуку напрямів розвитку замкового туризму в регіонах України.

Мета і завдання дослідження полягає у пошуку найефективніших напрямів розвитку замкового туризму в регіонах України (на прикладі Волинської області).

Для досягнення цієї мети, в кваліфікаційній роботі бакалавра вирішено такі завдання:

- визначено сучасний стан, проблем та перспективи розвитку замкового туризму;
- досліджено міжнародний досвід розвитку замкового туризму;

- проаналізовано розвиток замкового туризму в регіонах України;
- запропоновано напрями розвитку замкового туризму в регіонах України.

Перелік використаних у ході проведення дослідження методів. З метою досягнення поставленої мети та завдань у кваліфікаційній роботі бакалавра застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: узагальнення та систематизації для визначення сучасного стану, проблем та перспектив розвитку замкового туризму; аналітичні з метою проведення аналізу стану та розвитку замкового туризму в регіонах України; процесний підхід для визначення напрямів розвитку замкового туризму в регіонах України; графічний для формування графіків та діаграм динаміки розвитку замкового туризму; табличні методи для наочного відображення статистичного матеріалу.

Джерела інформаційної бази дослідження складають публікації Всесвітньої туристичної організації, Всесвітньої ради з туризму та подорожей, Державного агентства розвитку туризму, Національної туристичної організації України та інших професійних об'єднань туризму, звітна документація туристичний підприємств Волинської області, нормативні та законодавчі положення України щодо розвитку замкового туризму, статистичні дані Державної служби статистики України, наукові публікації на тему розвитку замкового туризму.

Практична цінність одержаних результатів має актуальне спрямування для суб'єктів індустрії туризму та полягає в тому, що у дослідженні запропоновані рекомендації, які можуть бути застосовані суб'єктами туристичної індустрії для розробки та впровадження замкових туристичних маршрутів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ РЕГІОНІВ

1.1. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку замкового туризму

Сучасний стан замкового туризму є досить перспективним, оскільки замки та фортеці продовжують привертати увагу туристів своєю історичною та культурною цінністю. Замки часто є символами певних регіонів або країн і приваблюють як місцевих мешканців, так і міжнародних відвідувачів. Однак, розвиток замкового туризму також стикається з деякими проблемами. Одна з найпоширеніших проблем – це збереження та реставрація замків. Багато замків потребують значних витрат на підтримку їхньої історичної структури та консервацію. Фінансові обмеження можуть унеможливити власникам або операторам замків здійснювати необхідні роботи з реставрації та підтримки [2].

Також іншою проблемою є збалансоване управління туристичним потоком. Замки, особливо ті, які є відомими туристичними об'єктами, можуть стикатися з перенавантаженням в певні періоди, тоді як в інших періодах вони можуть залишатися недостатньо відвідуваними. Це може призвести до нерівномірного розподілу туристичного потоку та негативного впливу на середовище та місцеві спільноти. Однак, не дивлячись на ці проблеми, розвиток замкового туризму має значний потенціал та перспективи. Зростання інтересу до культурної спадщини та історичних об'єктів стимулює попит на відвідування замків. Поступово розвиваються нові формати туристичних послуг, такі як тематичні екскурсії, культурні фестивалі, розважальні шоу та інтерактивні програми, що роблять відвідування замків більш захоплюючим та цікавим. Крім того, розвиток технологій, таких як віртуальна реальність та доповнена реальність, відкриває нові можливості для вдосконалення туристичного досвіду у замках.

Ще однією перспективою є співпраця між різними зацікавленими сторонами, такими як державні органи, місцеві управління, власники замків,

туристичні оператори та громадськість. Спільна робота у напрямку збереження, розвитку та просування замкового туризму може допомогти вирішити багато проблем і забезпечити його сталість [1].

У перспективі, розвиток замкового туризму може привести до збільшення кількості туристів, збільшення економічних доходів для регіону та створення нових робочих місць. Він також сприятиме збереженню історичної спадщини та популяризації культурних цінностей. Замки можуть стати важливими центрами туристичного та культурного життя, які приваблюватимуть відвідувачів з усього світу.

Загалом, розвиток замкового туризму має значний потенціал, але вимагає уваги до проблем, таких як збереження, управління туристичним потоком та сталість. З врахуванням цих факторів і сприятливої співпраці всіх зацікавлених сторін, замковий туризм може стати успішною галуззю, яка сприятиме розвитку регіонів та збереженню культурної спадщини. Крім того, розвиток замкового туризму відкриває нові можливості для залучення інвестицій у реставрацію та розвиток замків. Замки можуть стати об'єктами інвестицій з боку приватних компаній, які бачать потенціал у розвитку туризму і готові вкладати кошти в оновлення та модернізацію замків для приваблення більшого потоку туристів.

Замковий туризм також може мати позитивний вплив на місцеву економіку. Він створює робочі місця в сфері гостинності, туризму, ресторанного бізнесу та сувенірної продукції. Туристи, відвідуючи замки, витрачають гроші на проживання, харчування, подарунки та інші послуги, що сприяє розвитку місцевої економіки і підтримує місцеві підприємства [4].

Однією з перспектив розвитку замкового туризму є розширення аудиторії туристів. Замки необхідно зацікавити не тільки істориків та любителів культурної спадщини, а й широкий загаль туристів. Це можна здійснити шляхом впровадження інноваційних технологій, інтерактивних експозицій та привабливих туристичних програм. Креативний підхід до організації екскурсій, застосування сучасних медіа та інтерактивних технологій можуть зробити відвідування замків цікавим і захоплюючим для різних груп туристів.

Замковий туризм також може сприяти збереженню та відновленню історичних територій та об'єктів. Відновлення замків вимагає великих зусиль та фінансових витрат. Однак, розвиток замкового туризму може стати джерелом додаткових коштів для збереження та реставрації історичних об'єктів. Прибутки від туризму можуть бути використані на проведення необхідних ремонтних робіт, реставрацію архітектурних деталей, збереження унікальних мистецьких та історичних елементів, що дозволить зберегти цінні культурні спадщини для майбутніх поколінь.

Замковий туризм також може мати позитивний соціокультурний вплив на місцеві спільноти. Він сприяє залученню уваги до місцевої історії, культури та традицій, підвищує освіченість та свідомість місцевих жителів про їхню спадщину. Також замковий туризм може сприяти розвитку місцевих ремесел, художньої та ресторанної сфери, стимулюючи розвиток місцевих підприємств та торговельних закладів.

Перспективи розвитку замкового туризму включають постійне покращення якості туристичних послуг та інфраструктури, розширення маршрутів та програм екскурсій, підвищення свідомості та привабливості замків для туристів, залучення нових аудиторій, таких як сім'ї з дітьми або молоді, а також сприяння сталому розвитку та збереженню культурної спадщини.

В цілому, розвиток замкового туризму має великий потенціал як для регіонального розвитку, так і для збереження історичної та культурної спадщини. Залучення інвестицій, збереження замків, розширення туристичних послуг і співпраця з місцевими громадами є ключовими факторами для досягнення успіху в розвитку замкового туризму.

Однією з проблем, з якими можуть стикатися замки, є фінансові труднощі. Реставрація, підтримка та управління замками можуть вимагати значних коштів. У багатьох випадках державні органи, неприбуткові організації та приватні інвестори грають важливу роль у фінансуванні та підтримці замків. Однак, нестабільна фінансова ситуація може вплинути на розвиток та збереження цих історичних об'єктів [3].

Ще одна проблема пов'язана з підтримкою та управлінням замками. Замки вимагають постійного нагляду, реставрації та управління, щоб зберегти їхню автентичність та забезпечити безпеку відвідувачів. Ефективна організація та управління замками включає в себе розробку стратегій, залучення кваліфікованого персоналу, забезпечення безпеки та комфорту для туристів, а також збереження природного середовища, в якому розташовані замки.

Додатковою проблемою може бути недостатній інтерес туристів до відвідування замків. Це може бути пов'язано з обмеженими інформаційними ресурсами, маркетинговими стратегіями, які не привертають увагу аудиторії, або недостатньою рекламою. Привабливість замків для відвідувачів можна підвищити шляхом розробки цікавих туристичних маршрутів та програм, використання інтерактивних елементів та сучасних технологій, які допоможуть створити незабутній та захоплюючий досвід для відвідувачів. Такі інновації можуть включати використання віртуальної реальності, аудіогідів, інтерактивних дисплеїв, мультимедійних експозицій та інших сучасних засобів комунікації [5].

Замковий туризм також може стикатися з екологічними проблемами, особливо в разі збільшення потоку туристів. Збільшений туристичний рух може впливати на природне середовище, спричиняти забруднення, ерозію ґрунту та пошкодження рослинного покриву. Однак, сталість та екологічна свідомість можуть бути впроваджені у розвиток замкового туризму шляхом впровадження екологічних стандартів, обмеження потоку відвідувачів, сприяння екологічно відповідним практикам та управлінню природними ресурсами.

Загалом, перспективи розвитку замкового туризму є обнадійливими. Розширення туристичної інфраструктури, покращення управління та утримання замків, привабливий маркетинг та реклама, розробка цікавих туристичних програм та використання сучасних технологій можуть сприяти зростанню популярності замкового туризму. При цьому важливо забезпечити баланс між розвитком туризму та збереженням культурної та природної спадщини, а також враховувати потреби та інтереси місцевих спільнот.

Чинний в Україні державний класифікатор об'єктів національної історико-культурної спадщини представлено на рис. 1.1.

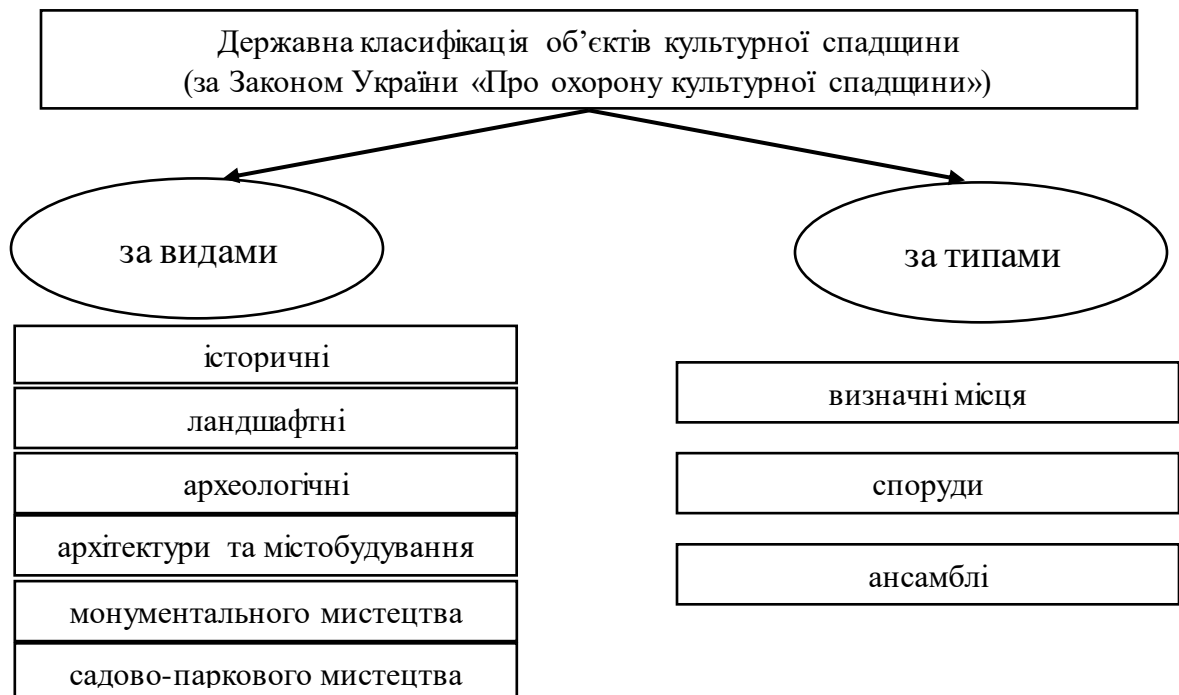

Рис. 1.1. Діючий класифікатор об'єктів національної історико-культурної спадщини (Україна).

Україна має діючий класифікатор об'єктів національної історико-культурної спадщини, який використовується для ідентифікації, охорони та управління цінними історичними та культурними об'єктами по всій країні. Цей класифікатор є важливим інструментом у додержанні та збереженні багатой спадщини України [6].

Класифікатор об'єктів національної історико-культурної спадщини України розроблений на основі Закону України «Про охорону культурної спадщини» і складається з кількох категорій, які відображають різні рівні захисту та важливість об'єктів. Основні категорії включають:

Національні пам'ятки історії та культури: Ці об'єкти мають велике національне значення і визначаються їх внесенням до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Вони є основою для збереження та реставрації в рамках національної програми з охорони культурної спадщини.

Регіональні пам'ятки історії та культури: Ця категорія включає об'єкти, які мають значення на регіональному рівні. Вони можуть бути включені до переліку об'єктів охорони на регіональному рівні і підлягають спеціальному режиму охорони та управління. Об'єкти місцевого значення: Ця категорія включає об'єкти, які мають важливість на місцевому рівні, такі як пам'ятки місцевого значення або об'єкти культурної спадщини в межах конкретних адміністративних одиниць. Ці об'єкти можуть бути включені до місцевих списків охорони та підлягають регулярному контролю та підтримці [7].

Класифікатор також передбачає інші категорії, які враховують особливості об'єктів, такі як природні пам'ятки, архітектурні ансамблі, археологічні зони, пам'ятники сакрального мистецтва тощо. Кожна категорія має свої критерії визначення та правила охорони.

Діючий класифікатор об'єктів національної історико-культурної спадщини України є важливим інструментом для управління та охорони культурної спадщини країни. Він допомагає ідентифікувати об'єкти, які потребують особливої уваги та захисту, та встановлює правові рамки для їх збереження. Класифікатор використовується при плануванні реставраційних робіт, розробці програм охорони та управління, визначенні фінансових джерел для реалізації заходів з охорони та просуванні національної історико-культурної спадщини. Крім того, він є основою для визначення об'єктів, які можуть бути включені до міжнародних списків світової спадщини, таких як список UNESCO.

Розвиток та актуалізація класифікатора є постійним процесом, що враховує зміни в оцінці значення об'єктів, наукові відкриття та нові підходи до охорони культурної спадщини. Це дозволяє ефективно впроваджувати стратегії збереження та розвитку національної спадщини.

1.2. Чинники впливу на стан та розвиток замкового туризму

Розвиток замкового туризму підпорядкований впливу різних факторів, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на стан і перспективи цієї галузі. Основні чинники, що впливають на розвиток замкового туризму, включають:

- культурна та історична спадщина. Наявність значних історичних та культурних об'єктів, таких як замки, палаці, фортеці, створює потенціал для розвитку замкового туризму. Багатство історичних пам'яток та їх унікальність привертають увагу туристів і стимулюють розвиток туристичної інфраструктури;

- інфраструктура та доступність. Наявність добре розвиненої туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани, транспортні маршрути, а також зручний доступ до замків, грає важливу роль у залученні туристів. Забезпечення зручностей і легкого доступу сприяє збільшенню потоку відвідувачів і розвитку туристичної індустрії;

- маркетинг та просування. Розробка ефективних маркетингових стратегій і просування замкових туристичних об'єктів на різних ринках є важливим чинником успіху. Акцент на унікальності, культурному спадщині та незабутньому досвіді може залучити більше туристів та підвищити їх зацікавленість у відвідуванні замків;

- економічний потенціал. Замковий туризм може стати джерелом економічного зростання для регіонів, де розташовані замки. Він створює робочі місця, сприяє розвитку;

- соціокультурний контекст. Соціокультурний контекст, включаючи місцеву спадщину, традиції та гостинність населення, може суттєво вплинути на замковий туризм. Потенціал цього виду туризму може бути посилено сприятливою соціокультурною атмосферою, яка підтримує та виробляє позитивне ставлення до туристів;

- законодавче та регуляторне середовище. Законодавство та регуляторні положення, що стосуються охорони, збереження та розвитку замкових об'єктів, мають важливе значення. Ефективне законодавче середовище, яке сприяє охороні та розвитку замків, може сприяти їх використанню в туристичних цілях;

- екологічна сталість. Забезпечення екологічно сталого розвитку замкового туризму є ключовим фактором для збереження природних та культурних ресурсів. Замки часто розташовані в природних середовищах, тому важливо забезпечити збалансований підхід до туристичної діяльності, який зберігатиме природні ресурси та мінімізуватиме негативний вплив на довкілля;

- соціальний та економічний вплив. Замковий туризм може мати значний соціальний та економічний вплив на місцеві спільноти. Він може стимулювати розвиток інфраструктури, підвищувати зайнятість та прибутковість місцевих підприємств, сприяти збагаченню культурного життя та створювати позитивний образ регіону [8].

Усі ці фактори можуть впливати на стан та розвиток замкового туризму у різних способах. Позитивний вплив цих чинників включає збільшення туристичного потоку, створення робочих місць, збагачення культурного середовища, залучення інвестицій та економічний розвиток регіону. Проте, також існують деякі негативні чинники, які можуть впливати на замковий туризм:

- зношеність та руйнування. Багато замків є старовинними спорудами, які вимагають постійного обслуговування та реставрації. Недостатнє фінансування та недбале ставлення можуть призвести до пошкодження та руйнування цих історичних об'єктів;

- надмірний туристичний тиск. Збільшення потоку туристів може призвести до надмірного навантаження на замки та їхнє оточення. Це може спричинити зношування та пошкодження споруд, а також впливати на спокій та життя місцевих жителів;

- комерціалізація та втрата автентичності. Замки можуть стати об'єктом комерціалізації, коли їхня унікальність та історичний характер втрачаються під

впливом комерційних інтересів. Це може позначитися на атмосфері та автентичності місця, що може відлякати деяких туристів;

- негативний вплив на природу та довкілля. Збільшення туристичного потоку може мати негативний вплив на природу та довкілля, зокрема на екосистеми, водні ресурси та інші природні компоненти в районі замків [9].

Отже, успішний розвиток замкового туризму вимагає уважного балансування всіх впливових чинників. Для цього можуть бути застосовані наступні стратегії:

- стале управління та збереження. Важливо забезпечити ефективне управління замками, включаючи реставрацію та консервацію, розробку планів управління ризиками та збереженням. Це допоможе зберегти історичні цінності та забезпечити тривалу стійкість об'єктів;

- розумне планування туристичної інфраструктури. При розвитку замкового туризму необхідно забезпечити раціональне планування туристичної інфраструктури, такої як парковки, маршрути, відпочинкові зони та інші сервіси. Це допоможе розподілити туристичний потік та зменшити негативний вплив на замки та навколишнє середовище;

- залучення місцевих жителів: Важливо враховувати інтереси та думку місцевих жителів у процесі розвитку замкового туризму. Співпраця з місцевими спільнотами та залучення їх до управління та експлуатації замків може забезпечити підтримку та створити позитивне сприйняття серед місцевого населення;

- екологічна свідомість та сталість. Необхідно пропагувати екологічну свідомість серед відвідувачів та сприяти сталому туризму. Використання екологічно чистих технологій, енергоефективне освітлення, використання відновлювальних джерел енергії та відповідальне поводження з відходами можуть зменшити вплив на навколишнє середовище;

- культурний діалог і освіта. Важливо залучати туристів до культурного діалогу, сприяти їх освіті щодо історії, традицій та значення замків. Організація

екскурсій, лекцій, майстер-класів та культурних заходів може зробити відвідування замків незабутнім та навчальним досвідом;

- партнерство з приватним сектором. Співпраця з приватними компаніями, готелями, ресторанами та туристичними агентствами може сприяти розвитку замкового туризму. Створення партнерських програм, спільних просувальних заходів та пакетних пропозицій допоможе залучити більше туристів та забезпечити їм повноцінний туристичний досвід;

- нові технології та інновації. Використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, додатки для мобільних пристроїв, інтерактивні експозиції та гіді, може зробити відвідування замків більш захоплюючим та цікавим для туристів;

- регулювання туристичного потоку. Для збереження автентичності та якості туристичного досвіду важливо встановити обмеження на кількість відвідувачів та контролювати туристичний потік. Це може здійснюватись за допомогою обов'язкових екскурсійних груп, попереднього бронювання або розподілу відвідувачів на різні часові рамки [10].

Розвиток замкового туризму вимагає системного підходу, де враховуються культурні, соціальні, економічні та екологічні аспекти. Спільна праця державних органів, місцевих влад, громадських організацій та приватного сектору є ключовим елементом успішного розвитку замкового туризму.

Також важливо зазначити, що кожен замок має свої унікальні особливості та виклики. Тому стратегії розвитку замкового туризму повинні бути адаптовані до конкретних обставин кожного об'єкта.

Загалом, замковий туризм може бути важливим джерелом привабливості та розвитку регіону, пропагування історії та культурної спадщини. Забезпечення балансу між економічними, соціокультурними та екологічними аспектами є основним завданням для збереження та сталого розвитку замкового туризму.

Таким чином, розвиток замкового туризму залежить від багатьох чинників, основні з яких представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Чинники впливу на стан та розвиток замкового туризму

Чинники впливу на стан та розвиток замкового туризму можуть бути різноманітними і мають значний вплив на його успішність. Деякі з основних чинників включають:

- стан замків та історичних об'єктів. Один з найважливіших чинників – це сам стан замків та історичних об'єктів. Якщо замки знаходяться в поганому стані, потребують реставрації або постійного утримання, це може обмежити їх привабливість для туристів. Тому важливо забезпечити адекватну консервацію, реставрацію та догляд за замками, щоб зберегти їх історичну цінність та привабливість для відвідувачів;

- доступність та інфраструктура. Для розвитку замкового туризму важлива роль відводиться доступності замків та інфраструктури. Наявність зручних транспортних зв'язків, добре розвинутої дорожньої мережі, наявність готелів, ресторанів та інших сервісних установ сприяють залученню туристів. Крім того, створення туристичної інфраструктури, яка включає маршрути, екскурсійні програми та інші зручності, також сприяє збільшенню привабливості замків для відвідувачів;

- маркетингові зусилля. Ефективні маркетингові зусилля грають важливу роль у просуванні та розвитку замкового туризму. Рекламні кампанії, використання соціальних медіа, промоційні заходи та співпраця з туристичними агентствами можуть допомогти залучити більше відвідувачів. Крім того, активне

просування замків на міжнародному рівні, участь у туристичних виставках та конференціях також сприяють привертанню уваги до замкового туризму;

- економічний фактор. Економічний фактор є важливим чинником для розвитку замкового туризму. Інвестиції в реставрацію та розвиток замків, створення робочих місць у туристичній галузі, прибуток від туристичного потоку – все це сприяє економічному розвитку регіону. Замковий туризм може стати важливою складовою економіки та сприяти зростанню доходів та зайнятості:

- культурний та історичний контекст. Замки мають велике культурне та історичне значення для країни або регіону, в якому вони знаходяться. Вони є частиною національної спадщини та символом ідентичності. Замковий туризм сприяє збереженню та популяризації культурного та історичного доробку, а також стимулює інтерес до спадщини та її дослідження;

- політична підтримка та правовий фреймворк. Політична підтримка та наявність ефективного правового фреймворку є важливими для розвитку замкового туризму. Державна підтримка, надання державних субсидій, спрощений режим реставрації та розвитку замків, законодавчі акти щодо збереження культурної спадщини – все це створює сприятливі умови для розвитку замкового туризму [11].

Таким чином, на стан та розвиток замкового туризму суттєво впливають різноманітні чинники. По-перше, історична та культурна цінність замків створює потенціал для розвитку туризму. Замки привертають увагу туристів як місця з багатовіковою історією, архітектурними шедеврами та місцями, пов'язаними з легендами та романтикою.

1.3. Світовий досвід розвитку замкового туризму

Світовий досвід розвитку замкового туризму надає багато цікавих прикладів та успішних практик, які можуть бути використані в розвитку замкового туризму в різних регіонах. Деякі з них: Велика Британія: Велика Британія є однією з провідних країн у розвитку замкового туризму. Країна має велику кількість замків та історичних пам'яток, які привертають туристів з усього світу. Національні організації, такі як Historic England та National Trust, займаються збереженням та просуванням замків та історичних об'єктів, розробляють туристичні маршрути та організують події, що приваблюють відвідувачів [12].

Франція славиться своїми величними замками, такими як Версальський палац, Лувр, Шато де Шамбор та багато інших. Французькі замки стали символами країни та привертають мільйони туристів щороку. Уряд Франції активно підтримує збереження та розвиток замкової спадщини, реставруючи замки та встановлюючи маршрути туристичних подорожей.

Німеччина володіє багатим спадщиною замків і фортець, які привертають туристів з усього світу. Замки Рейну, такі як Хоенцолерн та Бург Ельц, є популярними туристичними напрямками. Уряд Німеччини спільно з організаціями, присвяченими збереженню культурної спадщини, активно працює над реставрацією та розвитком замків.

Іспанія також відома своїми чарівними замками, які мають велику історичну та культурну цінність. Замки в Сеговії, Альгамбра в Гранаді та Монтсеррат в Барселоні є популярними туристичними атракціями. Іспанська влада активно сприяє збереженню та реставрації замків, а також розвитку туристичної інфраструктури навколо них.

Польща має значну кількість замків, які привертають туристів своєю величчю та красою. Замок у Варшаві, Вавельський замок у Кракові та Мальборкський замок є лише деякими знаменитими прикладами. Польський

уряд та місцеві організації активно сприяють збереженню та просуванню замкової спадщини через організацію туристичних маршрутів та фестивалів.

Чехія є ще однією країною, багатою на замки, які привертають туристів. Замок Карлштейн, Празький град, Замок Храдчани та інші замки стали візитною карткою Чехії. Влада та організації займаються збереженням, реставрацією та просуванням замкової спадщини, використовуючи її як туристичний потенціал країни.

Ці приклади свідчать про те, що розвиток замкового туризму потребує підтримки та координації з боку держави, місцевих органів влади та організацій, присвячених збереженню культурної спадщини. Співпраця між різними зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, туристичні організації, місцевих жителів та приватних інвесторів, є ключовим елементом успішного розвитку замкового туризму.

Окрім того, важливо розробляти цілеспрямовану маркетингову стратегію, що включає в себе просування замків та історичних об'єктів на національному та міжнародному рівнях. Використання соціальних медіа, створення веб-сайтів та брендування туристичних маршрутів допомагають залучати увагу туристів та створювати попит на замкові екскурсії та події [13].

Також важливим фактором є постійна реставрація та підтримка замків, оскільки це забезпечує їхню функціональність та безпеку для відвідувачів. Інвестиції у реставрацію та розвиток інфраструктури, включаючи готелі, ресторани, музеї та магазини, також відіграють важливу роль у привабливості замків для туристів.

Замковий туризм може мати значний економічний вплив, стимулюючи розвиток галузі та створюючи нові робочі місця. Крім того, він сприяє збереженню культурної спадщини та залучає увагу до історичних та архітектурних цінностей [14].

Загалом, світовий досвід розвитку замкового туризму показує, що успішність цієї галузі залежить від комплексного підходу, що включає

збереження, реставрацію, маркетингові зусилля, інфраструктуру та співпрацю різних сторін.

Крім цього, ще одним важливим фактором впливу на стан та розвиток замкового туризму є політична стабільність та безпека в країні. Туристи шукають місця, де вони можуть безпечно мандрувати та насолоджуватися культурною спадщиною, включаючи замки. Політичні кризи, конфлікти та нестабільність можуть негативно вплинути на туристичний потік та інтерес до замків [15].

Також, економічні та соціальні фактори мають значний вплив на розвиток замкового туризму. Економічна стабільність країни, рівень доходів населення, доступність транспортних засобів та інфраструктури, розумні ціни на послуги та продукти – все це важливі чинники, які визначають можливості та попит на замковий туризм.

Технологічний прогрес також впливає на розвиток замкового туризму. Використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, допомагає створювати іммерсивні туристичні досвіди та привертати більше відвідувачів. Розробка мобільних додатків, які надають інформацію про замки, їхню історію та архітектуру, також стає важливим елементом замкового туризму.

Необхідно також враховувати природні фактори, такі як кліматичні умови та природні красоти навколо замків. Природні ландшафти, які оточують замки, можуть бути додатковим привабливим фактором для туристів [16].

У замковому туризмі також важлива роль маркетингу та просування. Ефективна маркетингова стратегія, включаючи рекламу, партнерство з туристичними агентствами, участь у туристичних виставках та подіях, може значно збільшити свідомість про замки і привернути більше туристів. Також важливо враховувати потреби та інтереси сучасних туристів, наприклад, шляхетність, аутентичність, екологічна стійкість та інші фактори, які можуть впливати на їхній вибір.

Перспективи розвитку замкового туризму є обнадійливими. Замки продовжують привертати увагу туристів як історичні та архітектурні скарби, які відображають культурну спадщину. З розвитком транспортних засобів та

інфраструктури, туристи стають більш мобільними та доступними для відвідування різних місць, включаючи замки. Постійне реставрування та збереження замків, підтримка держави та місцевих органів влади, розвиток туристичних послуг та приватних інвестицій допомагають забезпечити стійкий розвиток цієї галузі [17].

Замковий туризм також може стати важливим інструментом економічного розвитку в регіонах, де розташовані замки. Він створює нові робочі місця в галузі туризму, гостинності та послуг, сприяє розвитку малого та середнього підприємництва та підтримує місцеву економіку. Крім того, замковий туризм сприяє збереженню історичної та культурної спадщини, що має важливе значення для збереження національної ідентичності та сприяє розумінню та поваги до минулого. Також важливими перспективами розвитку замкового туризму є інноваційні підходи та використання сучасних технологій. Це може включати впровадження віртуальної реальності та доповненої реальності для створення іммерсивних туристичних досвідів, використання мобільних додатків для надання інформації та навігації, а також використання дронів для створення панорамних зображень та відео замків. Пов'язано з цим є розвиток «експериментального» туризму, який надає можливість відвідувачам брати участь у різних активностях та інтерактивних програмах в замках, таких як ролеві ігри, культурні заходи, робота майстрів та інші формати, що залучають та зацікавлюють відвідувачів [19].

Потенціал розвитку замкового туризму також визначається співпрацею та обміном досвідом між різними країнами та регіонами. Мережі замків та історичних об'єктів, які спільно просувають свою спадщину та розвивають туристичні продукти, можуть привернути більше уваги та забезпечити більший потік відвідувачів. Враховуючи розширення туристичного ринку та зростання інтересу до культурної спадщини, замковий туризм має потенціал для подальшого розвитку та розширення. Важливо забезпечити збалансований підхід, що поєднує збереження історичного значення замків із створенням якісних туристичних продуктів, залученням інвестицій та підтримкою

сприятливого середовища для розвитку замкового туризму. Необхідно також звернути увагу на сталість та екологічну стійкість розвитку замків та їхнього оточення, забезпечуючи баланс між туристичною активністю та збереженням природних та культурних ресурсів. Крім того, активна роль держави, місцевих органів влади та громадських організацій є необхідною для сприяння розвитку замкового туризму. Це включає в себе створення сприятливих правових умов, фінансову підтримку, залучення інвестицій, планування розвитку туристичної інфраструктури та збереження культурної спадщини.

Таким чином, важливо зазначити, що розвиток замкового туризму повинен ґрунтуватися на принципах сталого розвитку та враховувати потреби та очікування місцевих спільнот. Залучення місцевого населення до процесу розвитку та вигоди від туризму, розробка соціальних програм та заходів з підтримки місцевого підприємництва можуть забезпечити сталу та збалансовану інтеграцію замків у туристичну сферу.

Замковий туризм має значний потенціал для розвитку та приваблює велику кількість туристів своєю історичною та культурною цінністю.

Проблеми, що стоять перед замковим туризмом, включають необхідність збереження та реставрації замків, забезпечення інфраструктури та послуг, вплив масового туризму на стан замків та навколишнього середовища [18].

Основні види замкового туризму в Європейських країнах різноманітні і включають різноманітні туристичні досвіди та активності. Ось декілька основних видів замкового туризму:

Екскурсійний туризм: Це найпоширеніший вид замкового туризму, де туристи відвідують замки з метою огляду та вивчення їхньої історії, архітектури та культурної спадщини. Вони мають можливість дізнатися більше про життя в середньовічних та ренесансних замках, розглядати виставки та колекції мистецтва, досліджувати підземелля та вежі, а також насолоджуватися панорамним видом з вежі або відкритих балконів.

Основні види замкового туризму в Європейських країнах представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Основні види замкового туризму в Європейських країнах

Напрямок	Характеристика
Музейний туризм	Замкові споруди мають створюють колекції або виставки (замок Вавель, Королівський замок у Варшаві, замок в Мальборку тощо).
Івентивний туризм	Івентивні заходи мають історичну тематику, їх привабливістю є історичні реконструкції. Наприклад, фестиваль лицарсько-шляхетської культури, організований на території замку Лагуві; «Лігня ніч» у замку в Ксьонжі; середньовічний ярмарок у Пултуську; фестиваль середньовічної культури «Мазурія» у Рині; «Купальська ніч» у замку Драгім у Дравському тощо
Історико-культурний туризм	Реалізовується на території об'єктів світової чи національної культурної спадщини, які включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: Вавель Кракова, Замок Великих Магістрів Мальборка та Королівський замок у Варшаві на прикладі Польщі, замок Еггенберг в Австрії, Списький Град в Словаччині, Укріплення Вобана у Франції, Літомишльський замок в Чехії.
Пізнавальний міський туризм	Знані міські поселення європейських держав мали культурні споруди. До прикладу найпопулярніші польські замки, які відвідують туристи під час екскурсій по місту, включають будівлі в Кракові, Варшаві, Познані, Торуні, Сандомежі, Любліні, Перемишлі, Щецині, що є зразками успішного застосування та розвитку відповідного країнознавчого образу.
Біографічний туризм	Під час подорожі туристи можуть відвідувати споруди, пов'язані з видатними людьми, до прикладу постаті: Ніколая Коперніка, який був пов'язаний з замками в Лідзбар ку Вармінському, Ольштині, Фромборку, чеського князя Вацлава чи президента Томаша Масарика, що пов'язаний з Празьким Градом в Чехії, Марії-Терзії, що пов'язана з Братиславським Градом (Словаччина).
Замки-готелі	В більшості європейських держав дотримуються цілої низки підходів щодо використання замкових споруд в готельній індустрії. В цьому напрямку

Розміщення та готелі у замках. Деякі замки перетворюються на готелі або музеї, де туристи можуть проживати або зупинятися на декілька днів. Це дозволяє їм зануритися в атмосферу минулих часів та насолоджуватися розкішшю і стилем, що притаманні цим історичним спорудам. Вони можуть насолоджуватися розкішними кімнатами, садами, ресторанами та іншими зручностями, що пропонуються у замковому готелі [20].

Фестивалі та події. Багато замків організовують різноманітні фестивалі, виставки та історичні події, які привертають туристів. Це можуть бути середньовічні турніри, феєрверки, концерти, театральні вистави та інші заходи, які демонструють культурну спадщину та життя минулих епох.

Винний туризм. Деякі замки розташовані у винних регіонах і пропонують винний туризм. Туристи можуть відвідати винні підвали замків, де проводяться

дегустації вина, вивчаються процеси виноробства та історія цього регіону. Це дає можливість не тільки насолодитися чудовими винами, але й дослідити замки, які займають особливе місце у виноробній культурі.

Пригодницький туризм. Деякі замки пропонують пригодницькі активності для туристів. Це можуть бути лазертаг, квестові ігри, виїзди на кінних чи велосипедних маршрутах, катання на каяках або сплави на річках. Цей вид туризму дозволяє поєднати історичний та пригодницький досвід, задовольняючи потреби активних туристів.

Тематичні тури. Деякі замки спеціалізуються на певних тематиках або періодах історії. Наприклад, замки, пов'язані з лицарським періодом, відтворюють середньовічну атмосферу та проводять різні заходи, пов'язані з лицарськими традиціями. Це створює можливість для туристів поглибитися в конкретну тематику та отримати більш цільовий досвід.

Ці основні види замкового туризму в Європейських країнах доповнюють один одного та надають різноманіття туристичних можливостей. Кожен з цих видів дозволяє туристам зануритися в історію, культуру та архітектуру замків, надаючи унікальний та захоплюючий досвід.

Світовий досвід розподілу функціональних елементів в межах культурних комплексів представлено в таблиці 1.2.

Замки та палацові комплекси є важливими об'єктами культурної спадщини та туристичних маршрутів в багатьох країнах світу, особливо в Європі. Одним з важливих аспектів їх функціонування є просторовий розподіл функціональних елементів в межах комплексу [35].

Розподіл функціональних елементів в межах культурних комплексів, таких як замкові споруди, є важливим аспектом їхнього розвитку та ефективного використання. Світовий досвід вказує на різноманітні підходи до цього питання, які враховують історичний, культурний та економічний контексти. Ось деякі основні аспекти розподілу функціональних елементів в межах замкових комплексів:

Таблиця 1.2.

Світовий досвід розподілу функціональних елементів
в межах культурних комплексів (замкових споруд)

Перелік функціональних елементів			Назви замкових комплексів
у межах внутрішнього периметру замку		поза межами периметру замку	
– відвідувальний центр – мультимедійна кімната	– оглядові майданчики – кафе	– кафе – паркінг – парк для прогулянок – церква	Замок Помбаль, Помбаль, Португалія
– глядацька зала під відкритим небом – літній амфітеатр	– оглядовий майданчик	– туристично-інформаційний центр – паркінг	Верхній замок Целе, Целе, Словенія
– музей	– ресторан	– готель – відкритий басейн – бар, ресторан – туристично-інформаційний центр – паркінг	Замок Ператалада, Месура, Ператалада, Іспанія
– інформаційно-туристичний центр	– кафе – винний бар	– скульптурна галерея – парк	Фортеця-замок Трсат, Трсат, Рієка, Хорватія
– каплиця – кафе	– історичний музей – національний музей війни	– збірно-розбірна сцена – ресторан – сад – паркінг – оглядовий майданчик	Единбурзький замок, Шотландія, Велика Британія
– музей – ресторан – кінотеатр	– оглядові майданчики – відкритий амфітеатр	– паркінг – тенісний клуб – готелі	Замок Фірміано (Зігмундскрон), Больцано, Італія
– готель – церква	– ресторан – тераса	– оглядові майданчики	Замок Д'Емпорда
– музей – вхідний павільйон – церква	– ігровий майданчик – оглядові майданчики	– паркінг – музей – туристично-інформаційний центр – парк	Замок Хаапсалу, Естонія

Музейна функція. Багато замкових споруд перетворюються на музеї, де експонуються колекції художніх творів, археологічні знахідки, історичні артефакти та інші предмети, що пов'язані з історією та культурою. Музейна функція дозволяє зберегти та показати цінні об'єкти, а також надає можливість вивчати історію та культурну спадщину замку [21].

Туристична функція. Багато замкових комплексів стають популярними туристичними об'єктами, які привертають велику кількість відвідувачів. Вони пропонують екскурсії, огляди, аудіогіди, інтерактивні програми та інші форми туристичних послуг. Такі комплекси забезпечують зручності для туристів, такі як каси, кафе, магазини сувенірів та паркові зони [58].

Культурна та мистецька діяльність. Деякі замки використовуються для проведення культурних заходів, таких як концерти, театральні вистави, фестивалі, виставки мистецтва та інші культурні події. Це дозволяє використовувати замковий комплекс як платформу для сприяння мистецтва.

Організація освітніх програм. Деякі замки використовуються для навчальних цілей і організації освітніх програм. Це можуть бути історичні лекції, майстер-класи з ремесел та мистецтва, археологічні розкопки та інші форми навчання. Такі програми сприяють популяризації історії та культурної спадщини замку, а також залученню нового покоління до її вивчення та оцінки.

Гастрономічні заходи. Деякі замки використовуються як місця для проведення гастрономічних заходів, таких як кулінарні фестивалі, дегустації страв та вин, гастроелекскурсії тощо. Це дозволяє поєднати культурну спадщину зі смаками і традиціями регіону, показати місцеву кухню та створити унікальний досвід для відвідувачів.

Розваги та рекреація. Деякі замки мають рекреаційні зони, такі як парки, сади, прогулянкові доріжки, майданчики для пікніків та спортивні майданчики. Це надає можливість відвідувачам насолоджуватися активним відпочинком, природою та прекрасною атмосферою замкового комплексу.

Ці функціональні елементи можуть використовуватися окремо або комбінуватися, залежно від специфіки замкового комплексу та його можливостей. Важливо забезпечити баланс між збереженням історичної та культурної цінності замку та його активним використанням для туристичних, культурних та освітніх цілей.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Методичні підходи дослідження рівня розвитку замкового регіону

Дослідження рівня розвитку замкового регіону може використовувати різні методичні підходи, які допомагають зрозуміти ситуацію, визначити сильні та слабкі сторони та розробити стратегії для подальшого розвитку. Ось декілька методичних підходів, які можна використовувати [22]:

- аналіз статистичних даних, який передбачає збір та аналіз статистичних даних про туристичний потік, економічні показники, зайнятість, інвестиції та інші фактори, що впливають на розвиток замкового регіону. Шляхом порівняння цих даних з іншими регіонами або періодами можна визначити тренди та оцінити рівень розвитку;

- SWOT-аналіз (англ. strengths, weaknesses, opportunities, threats) дозволяє виявити сильні та слабкі сторони замкового регіону, а також можливості та загрози, що впливають на його розвиток. Аналізуючи внутрішні фактори, такі як історична та культурна спадщина, інфраструктура, туристичні послуги, та зовнішні фактори, такі як конкуренція, законодавство та маркетингові можливості, можна визначити проблеми та перспективи розвитку;

- опитування та інтерв'ю передбачає збір даних безпосередньо від резидентів та відвідувачів замкового регіону. Шляхом проведення опитувань та інтерв'ю можна дізнатися про їхні враження, потреби, очікування та задоволення від туристичного відпочинку. Це дозволяє зрозуміти, які аспекти розвитку потребують уваги та вдосконалення;

- експертна оцінка, використання експертної оцінки дозволяє залучити фахівців, які мають глибокі знання та досвід у сфері туризму та розвитку замкових регіонів. Експерти можуть оцінювати рівень розвитку замкового туризму, аналізувати проблеми та перспективи, рекомендувати стратегії для

поліпшення ситуації. Їхні знання та уявлення про ефективні підходи можуть бути цінними для розробки політики та планування розвитку;

- компаративний аналіз полягає у порівнянні замкових регіонів національного або міжнародного рівня. Дослідники можуть аналізувати різні замкові комплекси, їхні рівні розвитку, успішні стратегії, інноваційні підходи та ефективні моделі управління. Це дозволяє виявити передовий досвід та перенести його на замковий регіон дослідження;

- використання математичних моделей та прогнозування дозволяє оцінити можливий розвиток замкового регіону на основі наявних даних та врахування різних факторів. Це дозволяє розробити прогнози щодо змін у туристичному потоці, економічному впливі, інвестиціях та інших показниках розвитку. Моделювання може служити інструментом для прийняття рішень та формування стратегій розвитку замкового регіону.

Ці методичні підходи можуть бути використані окремо або поєднані для дослідження рівня розвитку замкового регіону. Кожен підхід має свої переваги та обмеження і може доповнювати один одного, що дозволяє отримати більш повну картину стану та розвитку замкового регіону. При використанні аналізу статистичних даних, дослідники можуть отримати об'єктивну інформацію про потік туристів, дохідність, зайнятість, інвестиції та інші показники економічного впливу замкового туризму. Це дозволяє виявити тенденції та здійснити порівняння з іншими регіонами. Однак, цей підхід може не давати повної картини про якісні аспекти розвитку та задоволення потреб відвідувачів. Визначені методичні підходи можна комбінувати та доповнювати один одного для отримання комплексної оцінки рівня розвитку замкового регіону. Важливо також враховувати контекстуальні особливості та специфіку конкретного регіону, що досліджується.

2.2. Аналіз розвитку замкового туризму регіонів України

Аналіз розвитку замкового туризму в регіонах України є важливим інструментом для оцінки потенціалу та виявлення проблем, що впливають на цей вид туризму. Аналіз розвитку замкового туризму в регіонах України має на меті виявлення сильних та слабких сторін, ідентифікацію проблем та можливостей, що впливають на цей вид туризму. Він є важливим інструментом для розробки стратегій розвитку та покращення умов для продовження замкового туризму в регіонах України. На підставі проведеного аналізу можна розробити план дій та рекомендації щодо поліпшення ситуації.

Наприклад, на основі аналізу можна визначити потенційні замки та історичні об'єкти, які потребують більшої уваги та реставрації. Для цього можна сприяти залученню фінансової підтримки від уряду, місцевих органів влади або приватних інвесторів. Також можна розглянути можливості партнерства з культурними організаціями, які можуть взяти на себе догляд за замками та організацію культурних подій, що привернуть увагу туристів [31].

Для покращення туристичної інфраструктури можна розробити план розвитку готельної бази, ресторанів та інших закладів що надають послуги туристам у безпосередній близькості до замків. Також слід розглянути можливість створення туристичних маршрутів, які об'єднують декілька замків у регіоні і сприяють подорожуванню туристів.

Оцінка туристичного потоку та популярності замків допоможе у формуванні маркетингової стратегії. Можна проводити рекламні кампанії, які спрямовані на залучення туристів, використовувати соціальні медіа та інтернет-рекламу. Також можна розвивати партнерства з туристичними операторами, які спеціалізуються на замковому туризмі, і пропонувати пакетні тури [32].

Найбільш привабливі та найпопулярніші замки України серед туристів систематизовані в таблиці 2.1.

Топ-10 найпривабливіші та найпопулярніші
замків України серед туристів

Офіційна назва, адреса	Характеристика	Вигляд
1	2	3
1. Камянець-Подільська фортеця, м. Кам'янець Подільський, Хмельницька область	З 1998 у форті кожні треті вихідні травня святкують день міста та Міжнародний фестиваль повітряних куль	
2. Меджибівська фортеця, с. Меджибіж, Хмельницька область	Із 2004 року в стінах форту проходить фестиваль «Древній Меджибіж», де змагаються лицарі та проводять історичні реконструкції.	
3. Хотинська фортеця, м. Хотин, Чернівецька область	Фортеця відреставрована, тут знімали фільми: «Захар Беркут», «Тарас бульба», «Лицарський замок», «Стріли Робіна Гуда» тощо. Працює музей тортур	
4. Замок Любарта, м. Луцьк, Волинська область	Функціонують старовинні підземелля, найстаріший храм міста «Іоанна Богослова». Працюють чотири музеї: зброї, книги, живопису та дзвонів.	
5. Олеський замок, смт. Олесько, Золочівський район, Львівська область	Функціонує Львівська картинна галерея. В колекції художні полотна та ікони XIII-XIX століть. Найбільша в Україні колекція дерев'яної скульптури.	
6. Мукачівський замок «ПАЛАНОК», м. Мукачево, Закарпатська область	В стінах фортеці працюють музеї живопису та історії, сувенірні магазини. Відреставрована замкова церква (капличка) стала родзинкою весільних турів, оскільки в замку відкрили відділення для оформлення шлюбу.	

1	2	3
<p>7. Палац графів Шенборнів, село Карпати, Мукачівський район, Закарпатська область</p>	<p>Більшість приміщень зайняті санаторієм, для туристів доступні екскурсії в камінний зал і бібліотеку та прогулянки територією резиденції Шенборнів. Одна з пам'яток замкового парку – штучна водойма, форма якої повторює форму Австро-Угорщини на мапі.</p>	
<p>8. Ужгородський замок, м. Ужгород, Закарпатська область</p>	<p>У XVIII столітті замок втратив військове значення, а в його стінах розмістилася семінарія. Тут працюють Закарпатський краєзнавчий музей і ресторан, де можна продегустувати місцевого вина.</p>	
<p>9. Дубенський замок, м. Дубно, Рівненська область</p>	<p>Єдиний український замок, створений за бастионною схемою. Опис замку можна знайти в гоголівському романі «Тарас Бульба». Сьогодні частина приміщень відведена під музейні експозиції. Проводяться театралізовані та звичайні екскурсії</p>	
<p>10. Аккерманська фортеця, м. Білгород Дністровський, Одеська область</p>	<p>Як і інші фортеці, Аккерман не раз ставав знімальним майданчиком у минулому. Сьогодні тут регулярно проходять театралізовані вистави та лицарські бої.</p>	

Окрім зазначених в таблиці 2.1 замків, доцільно згадати про такі замкові споруди:

- замок Радзивилів знаходиться в селищі міського типу Олика що у Волинській області. До 2020 року на території замку розташовувалась психіатрична лікарня. З 2020 року Олика розвивається як туристична дестинація;

- Качанівський палац, який розташований на березі Дніпра, цей палац датується XVIII століттям і вражає своєю масштабністю та величчю. Палац відомий своєю кам'яною архітектурою та прекрасним видом на річку;

- Ужгородський замок знаходиться в місті Ужгороді, Закарпатська область. Цей замок є одним з найстаріших у Закарпатті і датується XI століттям. Він вражає своєю архітектурою, яка поєднує в собі елементи романського та готичного стилів. Замок розташований на пагорбі, звідки відкриваються чудові краєвиди на місто та навколишні гори;

- Корецький замок розташований у місті Корець, Рівненська область, цей замок є пам'яткою архітектури XVII століття. Наразі це місце паломництва Української православної церкви. Замок оточений мальовничим парком, а його вежі надають неповторного шарму цьому історичному об'єкту;

- Олеський замок знаходиться в місті Олесько, Львівська область, цей замок є одним з найкраще збережених в Україні. Він датується XIV століттям і поєднує в собі елементи ренесансу та бароко. Замок вражає своїм масштабом, архітектурою та прекрасними пейзажами, що оточують його;

- Львівський замок, який розташований у мальовничому парку Замкова гора в Львові, цей замок є символом міста. Він поєднує в собі елементи ренесансу, бароко та готики, а також має чудовий вид на Львів.

Замки України приваблюють туристів своєю красою, історичним значенням та архітектурою. Вони є свідками багатовікової історії України та пропонують відвідувачам унікальний досвід пізнання культурного спадку країни. Туристи можуть відвідати ці замки, досліджувати їхні вежі, палацові камери, місця для оборони та насолоджуватися неперевершеними краєвидами, які вони пропонують. Багато з цих замків також пропонують екскурсії та інтерактивні програми, які дозволяють гостям отримати глибше розуміння їхньої історії та культурного значення. Замки України серед туристів надають чудову можливість пізнати багатство історії, архітектури та культурного спадку країни. Кожен з цих замків має свої унікальні риси і вражає своєю красою, привертаючи туристів з усього світу.

2.3. Діагностика розвитку замкового туризму Волинської області

Діагностика розвитку замкового туризму Волинської області має на меті виявлення поточного стану і потенціалу замків як туристичних об'єктів, а також визначення проблем, що перешкоджають їхньому повноцінному розвитку. Це дозволяє зрозуміти, яким чином можна покращити та сприяти розвитку замкового туризму в регіоні. Діагностика розвитку замкового туризму в Волинській області є важливим етапом для залучення більшої кількості туристів та покращення інфраструктури. Це дозволить підвищити привабливість регіону для туристів, зберегти історичну спадщину та стимулювати економічний розвиток.

Важливим аспектом розвитку замкового туризму є співпраця з міжнародними партнерами. Волинська область може встановлювати контакти з іншими регіонами та країнами, які мають розвинений замковий туризм. Це дозволить обмінюватися досвідом, привертати іноземних туристів та розширювати географію туристичного потоку [34].

Для розвитку замкового туризму можуть бути потрібні фінансові ресурси на реставрацію та реконструкцію замків, створення туристичної інфраструктури та просування туристичних послуг. Важливо привертати інвесторів, які бачать потенціал у розвитку замкового туризму та готові вкладати кошти у цей сектор.

Початковим етапом діагностики є збір вичерпної інформації про наявні замки в області, їх стан, туристичну потенцію, кількість туристів та інші важливі показники. Цю інформацію можна отримати шляхом опитування туристів, аналізу статистичних даних, вивчення документації та інших джерел.

Після збору інформації проводиться оцінка існуючого стану замкового туризму в області. Це включає аналіз стану замків, їх інфраструктури, доступності для туристів, рівня обслуговування, наявності туристичних маршрутів та послуг. Також оцінюється роль місцевої влади та інших зацікавлених сторін у розвитку замкового туризму [51].

На основі зібраної інформації та оцінки існуючого стану виявляються проблемні аспекти, що впливають на розвиток замкового туризму. Це можуть бути недостатня інфраструктура, обмежений доступ до замків, недостатня промоція туристичних послуг, відсутність координації між зацікавленими сторонами та інші фактори.

Наступним кроком є визначення потенціалу та можливостей розвитку замкового туризму в області. Це може включати виявлення нових туристичних маршрутів, розробку туристичних пакетів, використання інноваційних технологій, сприяння реставрації та збереженню замків, покращення якості обслуговування туристів, розвиток співпраці з туристичними агентствами та іншими зацікавленими сторонами [50].

Для ефективного управління розвитком замкового туризму важливо здійснювати моніторинг та оцінку результатів впроваджених заходів. Це дозволить виявляти успішні напрями розвитку, коригувати стратегію та вносити необхідні зміни для досягнення поставлених цілей.

Діагностика розвитку замкового туризму в Волинській області допоможе зрозуміти потенціал та проблеми регіону, визначити основні напрями розвитку та впровадження заходів для залучення більшої кількості туристів, розвитку інфраструктури та забезпечення сталого розвитку замкового туризму [36].

Проаналізуємо кількість проведених екскурсій для різних категорій туристів в досліджуваних замках Волинської області, що наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кількість проведених екскурсій для різних категорій туристів в
Луцькому замку (Любарта) та Олицькому замку (Радзивилів)

Назва музею	Кількість проведених екскурсій									
	2017		2018		2019		2020		2021	
	діти	дорослі	діти	дорослі	діти	дорослі	діти	дорослі	діти	дорослі
Луцький замок	823	1017	693	987	873	1135	823	805	749	894
Олицький замок	-	-	-	-	-	-	4	36	24	68

Примітка – офіційні екскурсії не проводились

Зважаючи на зазначене, проаналізуємо структуру відвідувачів Луцького замку, що представлено на рисунку 2.1.

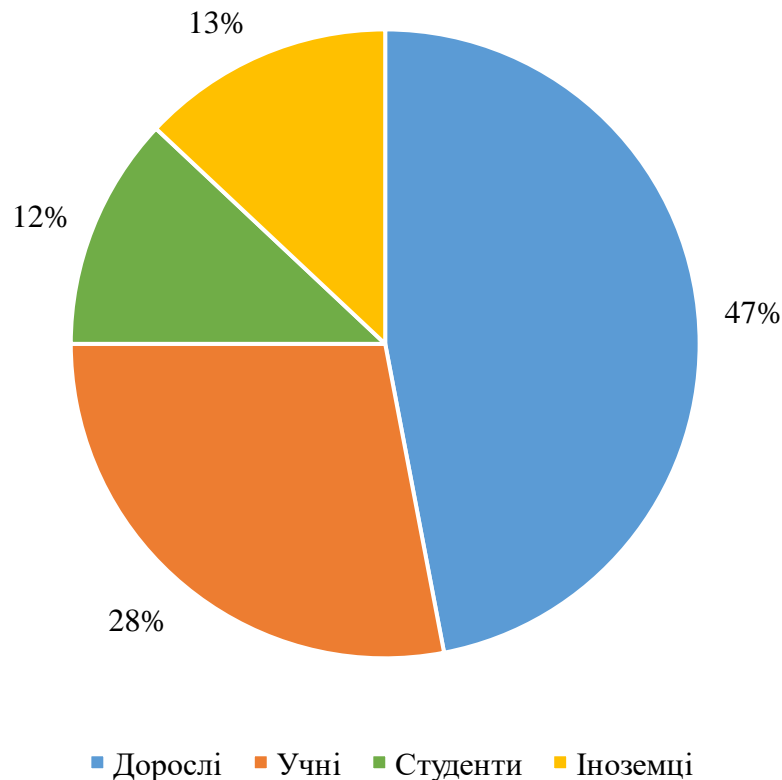

Рис. 2.1. Відсоток категорій відвідувачів Луцького замку (станом на початок 2022 року).

Аналіз категорій відвідувачів замку Любарта за віковою ознакою засвідчує, що найбільшу частину екскурсантів становлять дорослі (47%), переважно це організовані групи туристів, або поодинокі туристи які приїжджають з метою ознайомитися з культурними пам'ятками та історичними об'єктами. Екскурсійні групи часто складаються з туристів різного віку та професій, іноді це можуть бути шкільні або студентські групи.

Учні та студенти склали 28 % та 12 % екскурсантів замку відповідно. Це відвідувачі, які цікавляться історією та культурою регіону. Вони зазвичай відвідують замки, щоб ознайомитися з їх історією, архітектурою та культурним значенням. Ця категорія відвідувачів найчастіше включає людей, які цікавляться культурою та історією.

Групування проблем, які негативно впливають на розвиток
замкового туризму Волинського регіону

<i>Теоретико-методологічні проблеми:</i>
– недостатність термінологічної бази (понятійного апарату); – незначний рівень досліджень і наукових розробок у сфері замкового туризму; – нестача кваліфікованих кадрів.
<i>Організаційно-правові проблеми:</i>
– законодавство про замковий туризм є недостатнім; – низький рівень державної підтримки та туристичного використання ряду об'єктів; – бюрократія управління туризмом на різних рівнях (державному та регіональному).
<i>Соціально-економічні проблеми:</i>
– поганий стан розвитку туристичної інфраструктури; – низький рівень фінансування туризму; – відсутність інноваційних інструментів розвитку замкового туризму.
<i>Рекламно-інформаційні проблеми:</i>
– низький рівень інформаційно-рекламного забезпечення розвитку замкового туризму; – відсутність єдиного кадастру споруд замкового туризму в регіоні; – інтернет недостатньо насичений матеріалами про потенціал замкового туризму регіону
<i>Природно-екологічні проблеми:</i>
– у більшості людей відсутній належний рівень екологічної культури та поведінки; – багато споруд забруднені різноманітними відходами на їх території

Групування проблем, які негативно впливають на розвиток замкового туризму в Волинському регіоні, можна класифікувати наступним чином:

- інфраструктурні проблеми: недостатня розвиненість туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани, туристичні маршрути тощо. Обмежена доступність до замків, особливо у віддалених районах області, через недостатню транспортну інфраструктуру. Відсутність зручних транспортних з'єднань між замками, що ускладнює переміщення туристів та формування туристичних маршрутів;

- інформаційні проблеми: недостатня промоція та реклама замків Волинського регіону як туристичного напрямку. Відсутність детальної інформації про замки, їх історію, культурні цінності та туристичні послуги. Недостатня наявність інформаційних пунктів для туристів, де можна отримати детальну інформацію та консультації;

- кадрові проблеми: недостатня кваліфікація та недостатність кадрів у сфері туризму, які б мали необхідні знання про замки та могли б забезпечити якісне обслуговування туристів. Відсутність системи підготовки та перепідготовки фахівців в галузі замкового туризму;

- фінансові проблеми: недостатнє фінансування на реконструкцію, реставрацію та збереження замків. Відсутність інвестицій для створення туристичної інфраструктури та просування замкових туристичних послуг;

- організаційні проблеми: відсутність координації та співпраці між зацікавленими сторонами, такими як місцеві влади, власники замків, туристичні агентства тощо. Недостатня участь громадськості та місцевих жителів у розвитку замкового туризму, включаючи брак залучення волонтерів та ініціатив громадських організацій;

- зовнішні фактори: політична та економічна нестабільність, яка може вплинути на привабливість регіону для туристів та інвесторів. Геополітичні конфлікти та прикордонні обмеження, що можуть ускладнити доступ до замків та перетин кордону для іноземних туристів. Ці проблеми потребують системного підходу та спільних зусиль влади, громадськості, бізнесу та інших зацікавлених сторін для їх вирішення та створення сприятливих умов для розвитку замкового туризму в Волинському регіоні.

Таким чином, розвиток замкового туризму у Волинській області останніми роками виявляє позитивні тенденції. Завдяки розвитку інфраструктури, реклами та підвищенню свідомості про туристичні можливості Волинської області, замковий туризм стає все популярнішим серед відвідувачів. Відвідування замків надає можливість побачити культурні та історичні скарби регіону, насолодитися захоплюючими екскурсіями, а також насолодитися красою природи навколо замків.

Замковий туризм у Волинській області може сприяти розвитку місцевої економіки, збільшенню числа робочих місць та привертанню інвестицій у регіон. Крім того, він сприяє збереженню та реставрації історичних пам'яток, що є важливим для збереження культурної спадщини регіону.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ РЕГІОНУ

Замковий туризм є одним із найпопулярніших напрямків туристичної індустрії, який надає можливість відвідувачам побачити та дослідити історичні та культурні скарби різних регіонів. Волинська область, зі своїми багатими історичними замками та фортецями, має потенціал стати привабливим пунктом для замкового туризму.

Для підвищення рівня розвитку замкового туризму в регіоні Волинської області можуть бути запропоновані такі напрями:

- реставрація та збереження замків. Необхідно здійснити комплексну реставрацію та збереження історичних замків у регіоні. Це включає проведення наукових досліджень, відновлення архітектурних елементів, реконструкцію інтер'єрів та забезпечення безпеки споруд;

- розвиток туристичної інфраструктури. Необхідно інвестувати в розвиток туристичної інфраструктури, зокрема будівництво готелів, ресторанів, музеїв та інших об'єктів, що задовільнять потреби туристів;

- промоція та маркетинг. Ефективна промоція та маркетингові кампанії важливі для повернення туристів до замків регіону. Це можуть бути рекламні кампанії у ЗМІ, участь у туристичних виставках та заходах, створення інформаційних брошур та веб-сайтів;

- розробка туристичних маршрутів. Створення туристичних маршрутів, які об'єднують різні замки та історичні об'єкти регіону. Це сприятиме зручному переміщенню туристів та дозволить їм дослідити багатocінну культурну спадщину Волинського регіону;

- розвиток екскурсійних послуг. Створення екскурсійних програм та послуг з кваліфікованими гідями, які зможуть розповісти про історію та особливості кожного замку. Це дозволить туристам краще зрозуміти значення культурну спадщину;

- партнерство з місцевими громадами: Важливо залучити місцеві громади до розвитку замкового туризму, сприяти їх участі в управлінні та збереженні замків. Це може включати організацію заходів, фестивалів та інших культурних

подій, які підтримають розвиток туризму та створюють нові можливості для місцевих жителів;

- залучення інвестицій: Потрібно привертати інвестиції для фінансування реставрації, модернізації та розвитку замків. Це можуть бути як державні, так і приватні інвестиції, які сприятимуть створенню нових об'єктів та покращенню існуючої інфраструктури;

- підвищення якості обслуговування. Важливо забезпечити високу якість обслуговування туристів у замках, включаючи надання інформації, комфортні умови перебування та доступність послуг для різних категорій відвідувачів;

- збереження природного середовища. Необхідно здійснювати розвиток замкового туризму з урахуванням охорони природного середовища, збереження біорізноманіття та сталого використання природних ресурсів. Це може включати впровадження екологічних стандартів та практик у діяльність туристичних об'єктів;

- професійний розвиток кадрів. Важливо підвищувати кваліфікацію працівників туристичної галузі, зокрема гідів, персоналу готелів та ресторанів, що обслуговують туристів у замках. Це допоможе покращити якість обслуговування та створити позитивне враження у туристів.

Виконання цих напрямів сприятиме підвищенню рівня розвитку замкового туризму в Волинському регіоні. Важливо забезпечити взаємодію між всіма зацікавленими сторонами, такими як урядові органи, місцеві організації, бізнес-сектор та громадськість, щоб спільно працювати над розвитком туристичного потенціалу регіону. Крім того, важливо здійснювати систематичне моніторинг та оцінку рівня розвитку замкового туризму в Волинській області. Це дозволить виявляти потенційні проблеми та шляхи покращення, а також відстежувати ефективність заходів, спрямованих на розвиток туризму. Розвиток замкового туризму в Волинському регіоні не тільки сприятиме приверненню туристів, але й збагачуватиме культурне спадщину регіону, сприяючи збереженню історичних замків та їх значенню для наступних поколінь [38].

З метою розуміння першочергових стратегічних потреб для розвитку замкового туризму в регіоні, проведемо SWOT-аналіз розбудови smart-інфраструктури дестинації «Олика», що представлено на рис. 3.1.

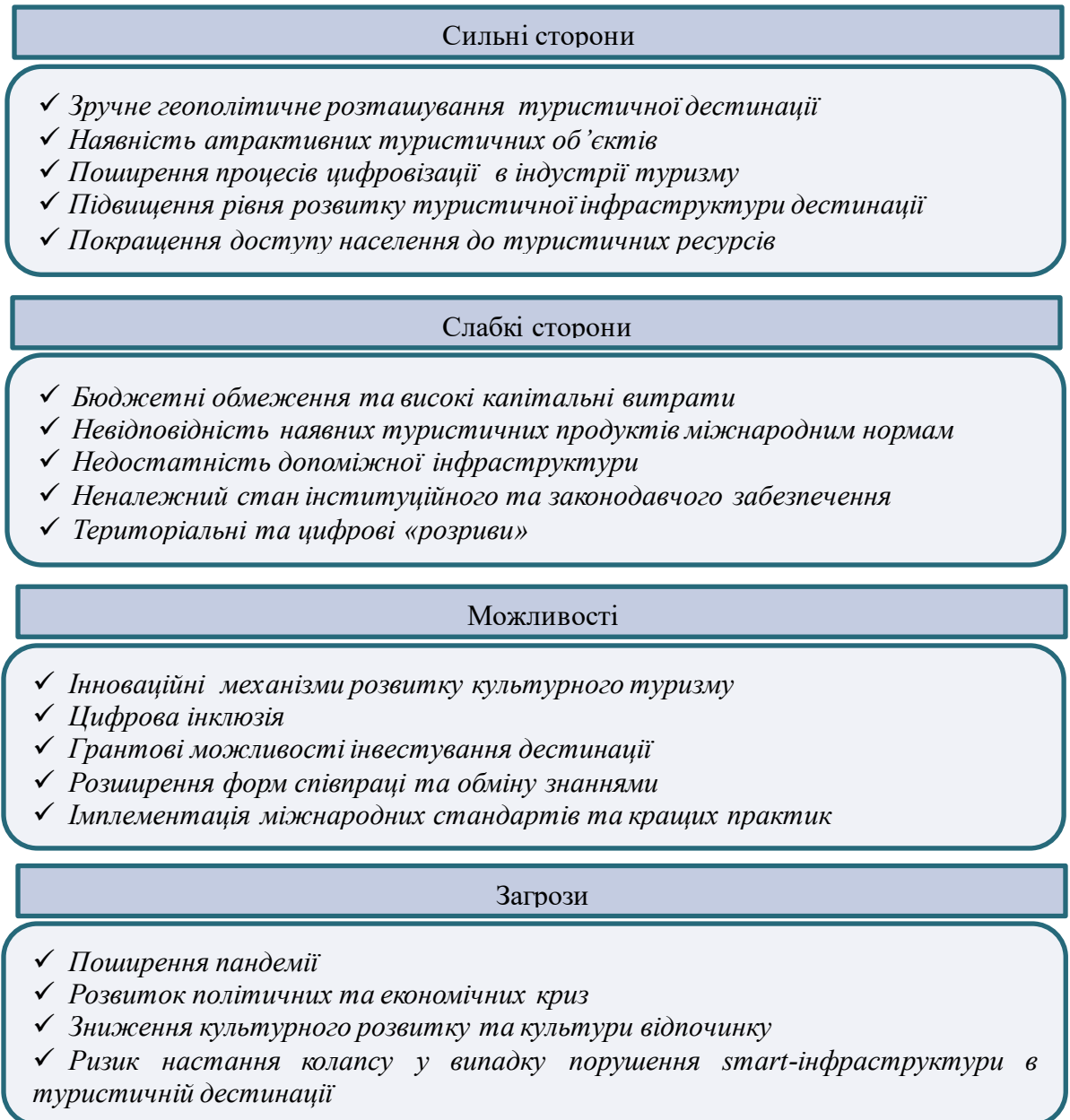

Рис. 3.1. SWOT-аналіз розбудови smart-інфраструктури дестинації «Олика».

SWOT-аналіз засвідчує зручну локалізацію Олицького замку, наявність значної кількості атрактивних об'єктів Олики тощо. Проте, бюджетні обмеження, невідповідність наявних туристичних продуктів міжнародним нормам, недостатність допоміжної інфраструктури, неналежний стан інституційного та законодавчого забезпечення загальмовує розвиток замкового туризму.

SMART-передумови розвитку туристичної дестинації «Олика» представлено на рис. 3.2.

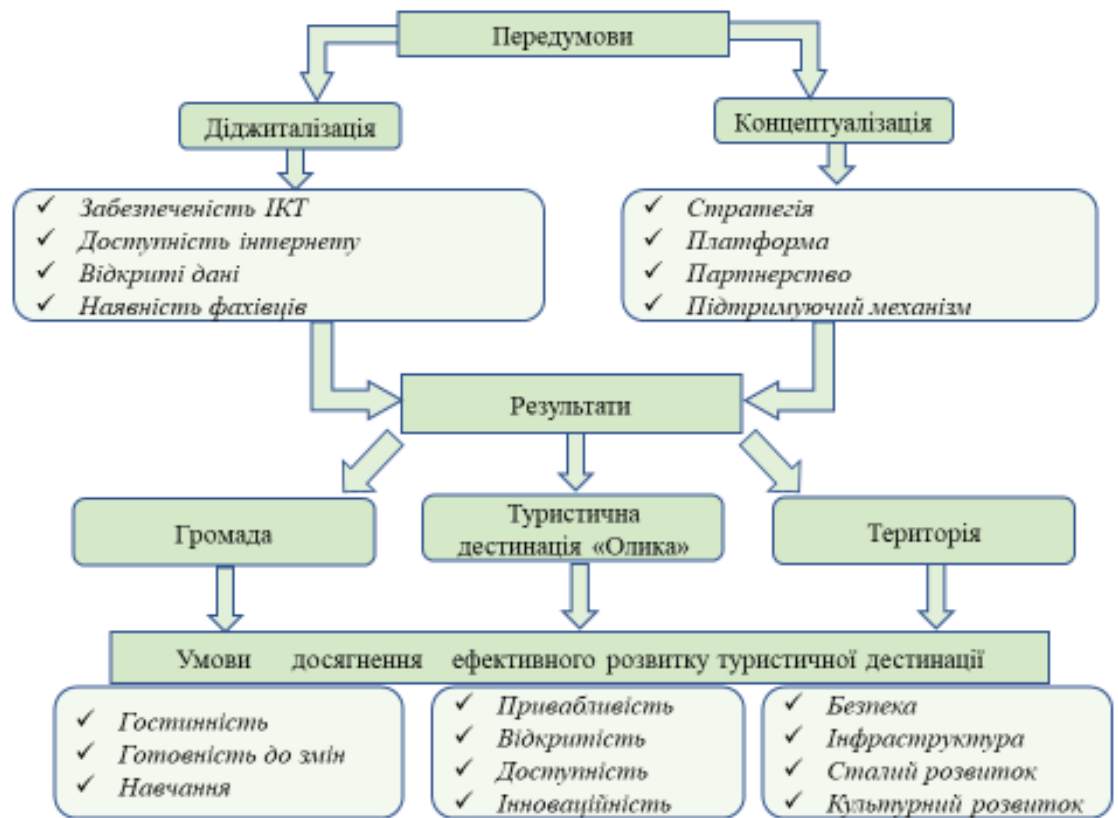

Рис. 3.2. SMART-передумови розвитку туристичної дестинації «Олика»

SMART-передумови є стимулом, що використовується для оцінки потенціалу туристичної дестинації і розробки стратегії її розвитку. Акронім SMART означає:

S – Sustainable (стійкий розвиток): дестинація повинна бути стійкою і збалансованою з точки зору соціального, економічного та екологічного розвитку;

M – Marketable (маркетингово приваблива): дестинація повинна бути привабливою для туристів і мати потенціал для розвитку туризму;

A – Accessible (доступна): дестинація повинна бути доступною для туристів, як з точки зору транспорту, так і для людей з різними потребами;

R – Resilient (стійка до стресів): дестинація повинна бути здатною відновлюватися після природних катастроф, криз та інших стресових ситуацій;

T – Technology-enabled (з підтримкою технологій): дестинація повинна бути підтримана технологіями, які покращують якість обслуговування туристів та управління дестинацією [42]. Для того, щоб дестинація «Олика» була успішною та розвивалася, необхідно враховувати ці SMART-передумови.

Стейкхолдери відіграють важливу роль в розвитку замкового туризму. Вплив стейкхолдерів на розвиток туристичної дестинації «Олика» представлено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Вплив стейкхолдерів на розвиток туристичної дестинації «Олика»

Стейкхолдери грають важливу роль у розвитку туристичної дестинації «Олика». Серед них можна виділити наступні групи:

- місцева влада та громадські організації. Місцева влада забезпечує розвиток інфраструктури, відповідне планування та забезпечення безпеки туристів. Громадські організації можуть впливати на розвиток туризму, наприклад, за допомогою організації екологічних турів або фестивалів, спрямованих на збереження традицій та культурних цінностей регіону [44];

- готельний та ресторанний бізнес. Готельний та ресторанний бізнес є основними гравцями в туристичній галузі, тому їхній вплив на розвиток туризму є надзвичайно важливим. Вони можуть забезпечити якість та різноманітність послуг, що відповідають потребам туристів;

- туристичні агентства та туроператори. Туристичні агентства та туроператори відіграють важливу роль у розвитку туристичної дестинації, оскільки вони є головними посередниками між туристами та дестинацією. Вони можуть залучати більше туристів, забезпечувати якість туристичних послуг та рекламувати дестинацію;

- місцеві жителі. Місцеві жителі також є важливими стейкхолдерами у розвитку туристичної дестинації, оскільки вони можуть впливати на формування іміджу регіону та взаємодіяти з туристами.

Визначення smart-розвитку туристичної дестинації «Олика» є надзвичайно важливим в нашому дослідженні. Основні інструменти, які доцільно застосувати в даному випадку представлено на рис. 3.4.

SMART-розвиток туристичної дестинації – це концепція розвитку туризму, яка базується на використанні принципів SMART-технологій (англ. Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound – «конкретний, вимірюваний, досяжний, відповідний, обмежений часом»)[43].

Рис. 3.4. Визначення smart-розвитку туристичної дестинації «Олика»

Інструменти розвитку замкового туризму – це різноманітні методи та прийоми, які використовуються для просування та розвитку культурних туристичних продуктів та послуг. Для підвищення рівня розвитку замкового туризму в регіоні потрібні конкретні набір інструментів, які спрямовані на привертання туристів, збереження та відновлення історичних споруд, а також покращення туристичної інфраструктури.

Основні інструменти розвитку культурного туризму в Олиці представлено на рис. 3.6.

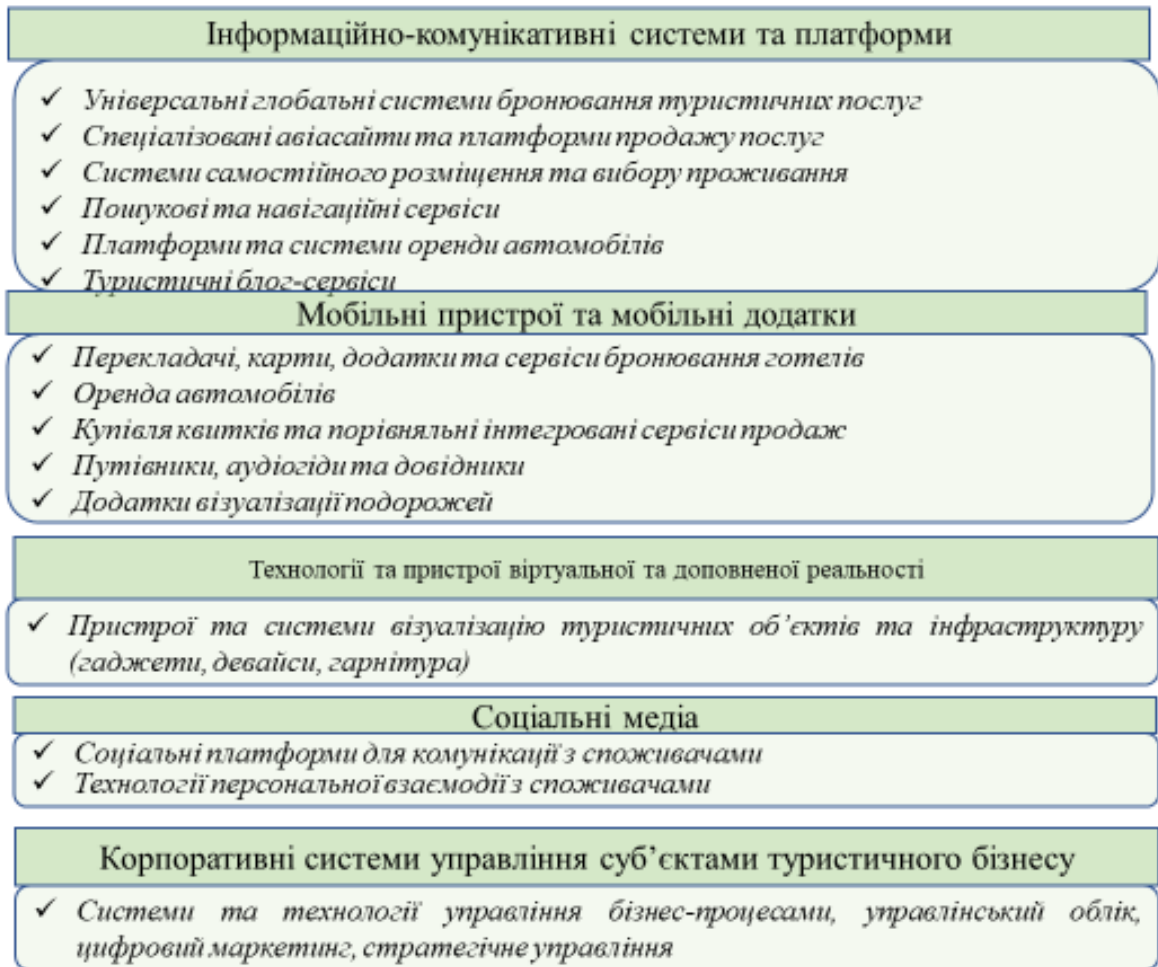

Рис. 3.6. Інструменти розвитку замкового туризму.

Передбачається що після перемоги України, інтенсивність використання сакральних об'єктів Олики значно підвищиться зважаючи на мультикультурний інтерес з боку іноземних туристів. Тому, вже сьогодні доцільно продумати та сформуванати план дій, щоб спрямувати туристичний розвиток території в потрібні рамки, що сприятиме економічному зростанню регіону та популяризації місцевої культури та традицій.

ВИСНОВКИ

За результатами проведених досліджень, виконаних в роботі бакалавра, можна зробити наступні висновки:

Замковий туризм є важливою складовою економіки туризму, яка забезпечує значний внесок у соціально-економічний розвиток різних країн світу. Цей вид туризму базується на пізнанні культурних та історичних пам'яток, традицій та звичаїв різних народів. Розвиток замкового туризму залежить від багатьох чинників, таких як наявність культурних пам'яток, кваліфікованого персоналу, інфраструктури та ефективної маркетингової стратегії. На розвиток замкового туризму в регіонах України сьогодні впливає ряд факторів, які переважно мають деструктивний вплив (військова агресія росії, сучасні соціально-економічні фактори тощо). На розвиток замкового туризму, впливає підтримка держави. Влада має забезпечити необхідні фінансові ресурси та створити відповідні законодавчі умови для розвитку замкового туризму. До цього входить розвиток системи управління туризмом та встановлення стандартів якості обслуговування туристів тощо.

Міжнародний досвід розвитку замкового туризму свідчить про те, що цей вид туризму має великий потенціал для соціально-економічного розвитку різних регіонів світу. Успішні приклади розвитку замкового туризму, такі як Венеція, Барселона, Прага, Кіото та багато інших міст світу, свідчать про те, що розвиток цього виду туризму можливий в будь-якому регіоні, якщо до нього залучені відповідні ресурси та здійснюється ефективна стратегія розвитку. Одним з найважливіших аспектів розвитку замкового туризму є збереження та відновлення культурних пам'яток та традицій. Саме це забезпечує збільшення інтересу туристів та розвиток замкового туризму в цілому. У світі, де культурний туризм стає все більш популярним видом туризму, важливо розвивати цю галузь з урахуванням культурних та історичних особливостей кожної країни та регіону. Міжнародний досвід розвитку замкового туризму може стати корисним джерелом інформації та інспірації для розвитку цієї галузі в різних країнах світу.

За останні роки в Україні спостерігається певний розвиток замкового туризму, особливо в тих регіонах, де є значні культурні пам'ятки. Наприклад, Львів, Київ, Одеса, Харків, Чернігів та інші міста, до війни пропонували туристам різноманітні екскурсійні програми, які знайомили з багатою культурною спадщиною регіонів.

Проаналізовано кількість проведених екскурсій для різних категорій туристів в Луцькому та Олицькому замках Волинської області, а також вікову структуру екскурсантів. Аналіз основних категорій відвідувачів Луцького замку за віковою ознакою засвідчує, що найбільшу частину екскурсантів становлять дорослі (47%), переважно це організовані групи туристів, або поодинокі туристи які приїжджають з метою ознайомитися з культурними пам'ятками та історичними об'єктами. Учні та студенти становлять 28 % та 12 % екскурсантів замку відповідно. Іноземці, до вторгнення росії в Україну доволі інтенсивно відвідували Луцький замок, їх частка у 2021 році склала 13 %. Для них зазвичай організуються різноманітні екскурсії, які дозволяють більш детально ознайомитися з історією та культурою регіону.

Запропоновано напрями розвитку замкового туризму в регіонах України, зокрема сформовано пропозиції для Олики, як туристичної дестинації Волині. SWOT-аналіз засвідчив зручну локалізацію Олицького замку, наявність значної кількості атрактивних об'єктів Олики тощо. Для того, щоб дестинація «Олика» була успішною та розвивалася, необхідно враховувати SMART-передумови та інструменти розвитку замкового туризму – різноманітні методи та прийоми, які використовуються для просування та розвитку культурних туристичних продуктів та послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніпко Н.П. Оцінка рекреаційно-туристичної привабливості середньовічних замків та фортець (на прикладі Хмельницької області). Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі). – Монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. С. 177-186
2. Барвінок Н.В. Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18(2). С. 206-217.
3. Басюк Д. І. Андрющенко К.А. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. Наукові праці Національного університету харчових технологій. К., 2012. № 45. С. 138-143.
4. Басюк Д.І. Науково-теоретичні аспекти розвитку еотуризму в регіонах Європи. Туризм та зближення культур: матеріали V-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 3 листопада 2011 р. К., 2011.
5. Божко Л. Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. Культура України. : зб. наук. пр. Харківська держ. акад. культури. Харків, 2011. № 32. С. 169-179.
6. Бойко В.О. і Далевська Н.М. Розвиток туризму після збройних конфліктів у різних країнах світу. Управління змінами та інновації. 2022. URL: <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/38>
7. Босовська М.В. Інтеграційні процеси в туризмі: монографія К.: Київський національний торгово-економічний університет, 2015, 832 с.
8. Бошицький Ю.Л. Основні проблеми правової охорони географічних зазначень в Україні. Актуальні проблеми держави і права: Зб. Наук. Праць. 2008. Вип. 39. С. 216-222.
9. Ващук Я. Про реєстрацію в Україні зазначень походження товарів URL: <http://patent.km.ua/ulcr/articles/il379>
10. Відомості Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання

зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів (КЗПТ). URL: http://www.uipv.org/ua/kzpt_Uk.

11. Волинь унікальна. URL: <https://tourism.volyn.ua/tours3d>.

12. Волошин І.М., Матвійчук Л.Ю., Ненько К.Р. Туристичні ресурси України з атласом туристичних мандрівок: довідкове видання. Львів: ЛДУФК, 2015. 437 с.

13. Дичковський С. І. Нові тенденції культурного туризму в парадигмі дігітал-ейч: від індустрії вражень до культурного брендування. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 4. С. 24-31

14. Жукова О.В. Музеефікація замкових комплексів України як один з засобів їх збереження. URL: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Archeology/Archeometry/Heritage/CastlesMuseums.html>

15. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

16. Замки Львівщини. Галицька брама. 2003.- № 10-12. С. 106-108.

17. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>

18. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему: «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» URL: <http://komsport.rada.gov.ua/uploads/documents/30566>.

19. Каршук А., Трофимук-Кирилова Т., Кирилов М. Ресурси релігійного туризму Волинської області: популяризація та туристичний потенціал. Економіка та суспільство.2022 Вип. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-3>.

20. Капіца Ю. М. Розвиток регіональної охорони прав на найменування походження та географічні зазначення в Європейському Союзі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 127. Ч II. 2016. С. 82-89.

21. Капліна Т.В., Капліна А.С. Індустрія гостинності України: тенденції розвитку. Збірник наукових праць Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2021. № 27. С. 116-127. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/index>

22. Ключко Ю. М. Діяльність музеїв у контексті розвитку культурного туризму. URL: <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/315-kljuchko-ju-m-dijalnist-muzejiv-u-konteksti-rozvytku-kulturnogo-turyzmu.html>

23. Крисанов Д. Географічні зазначення походження агропродовольчої продукції: європейський досвід і вітчизняні перспективи. Економіст. 2014. № 10. С. 18-24.

24. Ковешніков В.С., Гармаш В.В. Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 4. С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_9

25. Комарніцький І. О. Кулінарний туризм в Україні: стан і перспективи регіонального розвитку в контексті підготовки до ЄВРО 2012. Географія та туризм. 2011. Вип. 14. С. 101-106.

26. Корж Н., Басюк Д. Управління туристичними дестинаціями : підручник Вінниця: Едельвейс і К, 2017. 322 с

27. Кудла Н.Є. Управління якістю в туризмі: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2015. 328 с.

28. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення та характеристика сакральних споруд Волинської області. Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки. 2016, Вип 1. С. 120-126

29. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посібник. К.: Знання, 2011. 271 с.

30. Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їхньої міжнародної реєстрації. URL: http://www.wipo.int/lisbon/en/legal_texts/lisbon_agreement.html.

31. Литвин О.В. Набуття прав та реєстрація географічного зазначення походження товарів: Навч. посіб. К.: НТУУ КПІ, 2017. 198 с.
32. Любщева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України. К. : Альтерпрес, 2007. 369 с.
33. Любщева О.О. Методика розробки турів: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2003. 104с.
34. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_134/print.
35. Мальська, М.П., Бордун О.Ю. Медичний і оздоровчий туризм (міжнародні та національні аспекти) навчальний посібник Київ: вид-во «Каравела», 2022 234 с.
36. . Мацюк О. Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. О. Мацюк. Львів: Центр Європи, 2005. 192 с.
37. Маслов Е. С. Можливість розвитку винного туризму та готельного комплексу. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. 2007. Т. 20 (59), № 1. С. 102–107.
38. Мірченко Ю.С. Можливості та перспективи розвитку туристичного потенціалу смт. Олики. *Студентський науковий вісник. Серія «Природничі та технічні науки»*. Науковий збірник. Випуск 25. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. С. 355-368
39. Національна система туристичної статистики. URL: http://www.ntoukraine.org/nsts_analytics_ua.html
40. Розвиток сфери культури, креативних індустрій, туризму та інформаційної політики серед ключових завдань Уряду на 2021 рік. URL: <https://mkip.gov.ua/news/5274.html>
41. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: Навчальний посібник. М. Й. Рутинський. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 432 с.

42. Офіційний сайт UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> (дата звернення 24.03.2023).
43. Офіційний сайт Національної туристичної організації. URL: <https://ntoukraine.org> (дата звернення 18.02.2023).
44. Пандемія covid-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні оновлення до документу «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні». URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>
45. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі [колективна монографія]. За науковою ред. проф. Волошина І.М., Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 444 с.
46. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III // Офіц. вісник України. 2009. № 27. С. 32-40.
47. Спільна декларація з ЄС щодо права використання певних назв URL: <http://www.ecolabel.org.ua/upload/perelik-es.pdf>.
48. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.
49. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. – 2-ге вид., випр. та доповн. К.: КНТЕУ, 2009. 463 с.
50. Турзбір в Україні за перші чотири місяці 2022 року зріс на 65%. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershi-chotiri-misyaci-2022-roku-zris-na-65>.
51. Ходаківський Є.І. Якобчук В.П., Литвинчук І.Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 276 с.
52. Шевчук В., Бордун О., Бабенко В. Застосування факторного аналізу для дослідження збалансованого розвитку туристичної дестинації (на прикладі України). Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4 (70). С.103-109. URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-17> .

53. Шпарага Т.І. Замкові комплекси України як об'єкт туристичної діяльності. Географія та туризм: науковий збірник. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. 2010. Вип. 9. С. 38-43.

54. Ярошевська Т. В. Шляхи вдосконалення законодавства України у сфері охорони прав на географічні зазначення до європейських стандартів та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. № 1. 2017. С. 42-46.

55. Agriculture and Rural Development. URL: <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html?recordStar t=0&filter.dossierN>.

56. Henderson, J. (2009). Food Tourism Reviewed, *British Food Journal*, 111(4), 317–326.

57. Everett, S., & Aitchison, C. (2008). The role of food tourism in sustaining regional identity: A case study of Cornwall, South West England, *Journal of Sustainable Tourism*, 16 (2), 1–18.

58. Richards, G. *Cultural Attractions and European Tourism*. Wallingford: CAB International. 2021.